

دکتر محسن راجی، رئیس کمیسیون مطالعات راهبردی فدراسیون تشکل‌های صنایع تبدیلی و تکمیلی
بخش کشاورزی در گفت‌وگو با «اقتصاد سبز»:

صنعت غذا یکی از صنایع اصلی مهم و پیشران رشد اقتصادی در کشور است

صنعت غذا از صنایعی است که هم به لحاظ گستره دگی باز از منطقه‌ای و جهانی، جنبه صادرات و ارز آوری و ایجاد اشتغال دارد و هم به جهت گستره مصرف مواد غذایی در داخل به عنوان کالاهای ضروری و نسبتاً ضروری برای تامین امنیت غذایی مهم و با ارزش تلقی می‌شود... آنچه خواندید بخش‌هایی از صحبت‌های دکتر محسن راجی اسدآبادی، رئیس کمیسیون آموزش و مطالعات راهبردی فدراسیون تشکل‌های صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی است که با هم ما حاصل این گفت‌وگو را می‌خوانیم:

از منظر اقتصادی صنایع غذایی و کشاورزی در تمام مناطق کشور پرانگه‌اند و ضریب نفوذ بالاتری در سطح اقتصاد خرد دارند. طبعاً موفقیت یا عدم موفقیت آنها چراغ راهنمایی برای سایر فعالان اقتصادی در زمینه ورود و خروج از فعالیت‌های اقتصادی است، به عبارت دیگر شرایط این بنگاه‌ها نمادی از چگونگی شرایط اقتصادی است. بنابراین اگر رونق نهایی اقتصاد را در گرو اعتماد عمومی، امنیت سرمایه‌گذاری و بهبود فضای کسب و کار بدانیم، از این منظر نیز حمایت از مجموعه صنایع غذایی و کشاورزی بسیار موثر خواهد بود.

● به طور کلی چه ارزیابی از صنعت غذای کشور دارید؟

با توجه به وجود نقاط قوتی که بدان اشاره شد باید تأکید کنم که، مجموعه‌های صنایع غذایی و کشاورزی به شدت نیازمند رفع نقاط ضعف و تهدیدها و نوعی تعامل درونی در سیستم اقتصادی کشور هستند. از این رو تولید ثروت، توزیع عادلانه درآمد، رونق بخشی به صادرات و حتی کاهش فقر، با اتکا به توان واحدهای صنایع تبدیلی و تکمیلی در بخش کشاورزی در صحنه اقتصاد منوط به تکمیل زنجیره حمایت‌های هدفمند و مؤثر است و ضروری است حمایت‌های دولتی در این جهت سامان پذیرد.

صنعت غذا در ایران با توجه به شرایط آب و هوایی، تنوع و کیفیت مطلوب کشاورزی دارای اهمیت و مزایای فراوانی است. صنایع غذایی در ایران نسبت به دیگر بخش‌ها، صنعتی جدیدتر به‌شمار می‌رود و به این دلیل نیاز به

و همچنین طبق بند ماده ۳۱ بر نامه ششم توسعه در خصوص تکمیل زنجیره تولید محصولات کشاورزی از طریق اعطای کمک فنی - اعتباری به تشکل‌های فراگیر کشاورزی و روستایی و حمایت از توسعه ظرفیت صادراتی صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی و در راستای ماده ۷ قانون احکام دائمی توسعه کشور مبنی بر اهمیت امنیت و سلامت غذایی، تمرکز سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی صنایع تبدیلی و تکمیلی در بخش کشاورزی و زیر بخش‌های مرتبط با آن با همراهی و راهنمایی وزارت جهاد کشاورزی بر اساس اساسنامه و تأیید آن توسط وزارت جهاد کشاورزی جزو وظایف فدراسیون صنایع تبدیلی و تکمیلی در بخش کشاورزی خواهد بود تا به لحاظ حقوقی و تشکلیاتی با یک تشکیلات ساختاری یکپارچه و منسجم وارد تعاملات نزدیک و جدی جهت حل مسائل پیرامونی صنایع غذایی و کشاورزی به‌عنوان یکی از حلقه‌های زنجیره تولید از مزرعه تا سفره شود.

صنایع غذایی و کشاورزی علاوه بر آنکه نسبت به سایر بنگاه‌ها و نهادهای اقتصادی به مراتب بهره‌ترند، انعطاف‌پذیری بیشتری به جهت تطبیق فعالیت‌های خود با شرایط متغیر بازار را دارند و این امر راه‌اندازی و ثبات اقتصادی آنها را تسهیل می‌نماید و اصولاً در پیوند با محدودیت‌های ناشی از کمبود سرمایه، بازار فروش و نیروی متخصص، در مقیاسی کوچک و ساختاری ساده و منعطف شکل گرفته‌اند تا ضمن رفع انحصار با گسترش اشتغال و رشد تولید به ایجاد سلامت و امنیت غذایی، بالا بردن سطح رفاه و افزایش تولید ناخالص ملی به اقتصاد کشور یاری رسانند.

● لطفاً کمی در رابطه با اهمیت صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در امنیت غذایی کشور توضیح دهید؟

بر کسی پوشیده نیست که امنیت و سلامت غذایی نقش کلیدی در بقا تمدن‌ها داشته و یکی از مهمترین مؤلفه‌های توسعه پایدار برای زندگی سالم در تمامی کشورهای جهان می‌باشد. از طرفی در احادیث دینی (غذای حلال) و اسناد بالادستی کشور عزیزمان به کرات بر اهمیت این موضوع تأکید شده است.

صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در ایران از پتانسیل بالایی برخوردار بوده و یک سوم اشتغال و ثروت ملی در اختیار این صنعت است. از منظر تولید ثروت ملی این صنعت (برابر و در زمان تحریم بالاتر از صنعت نفت بوده) در راستای افزایش ارزش اقتصادی محصول (عرضه مناسب و توسعه صادرات)، یکی از حلقه‌های مهم تولید در بخش کشاورزی می‌باشد و از منظر اقتصادی به منظور افزایش بهره‌وری، جلوگیری از ضایعات و افزایش ماندگاری محصولات کشاورزی و غذایی، با ایجاد مطلوبیت سهم بسیار زیادی در افزایش ارزش افزایی محصولات خام کشاورزی دارد و یکی از تکیه‌گاه‌های توسعه اقتصادی کشور است.

نظر به سیاست‌های کلان کشور و در راستای فرمایشات مقام معظم رهبری (بندهای ششم و هفتم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی) در خصوص تامین امنیت غذایی و نیل به خودکفایی در محصولات کشاورزی و غذایی و به استناد بندهای سوم و ششم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی به منظور متنوع‌سازی ابزارهای حمایت از بخش کشاورزی

گرفته است که هم نوید رشد فزاینده صنعت غذایی را می دهد و هم اینکه نشان دهنده زیرساخت های ناکافی در این حوزه است چرا که عمده صادرات صنایع غذایی تنها با دو کشور همسایه انجام شده است.

با عنایت به سسند چشم انداز و سیاست های صنایع تبدیلی و تکمیلی بخش کشاورزی در مجموعه قوانین بالا دستی و احکام مطرحه مبنی بر تعیین سهم این صنعت در اقتصاد کشور و لزوم دستیابی به آن و همچنین تکالیف قانونی مندرج در موادی از برنامه ششم توسعه در این رابطه ضروری است از ظرفیت تشکل های صنایع تبدیلی و تکمیلی در بخش کشاورزی در جهت مرمی کردن و درون زایی اقتصاد در راستای اجرای سیاست های کلی اقتصاد مقاومتی و سیاست های کلی برنامه ششم توسعه ابلاغی مقام معظم رهبری در برنامه هفتم توسعه استفاده نمود.

ضعف نهاد های خدماتی و پشتیبان یانهاد های خدمات کسب و کاریکی از چالش های جدی عرصه صنایع تبدیلی و تکمیلی در بخش کشاورزی در کشور است. صنایع غذایی و کشاورزی کوچک توانایی آن را ندارند که به طور مستقل مسائل مالی، فنی، بازاریابی، فروش و غیره خود را حل کنند، بلکه لازم است به گونه ای این نوع خدمات حیاتی را بیرون از مجموعه خود دریافت کنند. علت شکست بسیاری از سرمایه گذاری هادر این بخش نیز به همین مساله بازمی گردد. چرا که سرمایه گذاران در ابتدا به علت ناآگاهی از مسائل فنی، اقتصادی، مدیریتی، بازاریابی و غیره، هزینه های مربوط به این حوزه ها را در محاسبات خود نادیده گرفته و به علت پیچیدگی این گونه خدمات، از توانایی انجام آنها در سطح مطلوب نیز برخوردار نیستند.

انجمن ها و تشکل های صنایع غذایی و بخش کشاورزی می توانند در شکل گیری و تاسیس کسب و کارهای مستقل و جدید در مجموعه صنایع غذایی کشور توسط متقاضیان (اعم از دانش آموختگان دانشگاهی، دانشجو یان در شرف دانش آموختگی، صاحبان ایده، سرمایه گذاران خارجی و...) با توجه به نیاز مبرم آنها به هدایت صحیح و آگاه سازی نقش کلیدی در جلوگیری از اتلاف منابع و حرکت به سمت مسیر توسعه کشور داشته باشند، چرا که آسان سازی اجرای فرآیند شکل گیری ایده به عمل همراه با کاهش خطر از دست رفتن فرصت های شغلی با رویکرد بر آورد نیاز واقعی جامعه از یک کسب و کار به راهکار بهینه و خدمات نوین منجر و موجب پایداری آن خواهد بود.

در انتها تقاضا مندم دولت، مجلس و مجمع تشخیص مصلحت نظام با توجه فرمایشات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای محترم هیأت دولت (سال ۱۳۹۴) مبنی بر تمرکز بر توسعه روستاها (با حضور صنایع تبدیلی و تکمیلی در روستاها و برخی شهرها) و همچنین اهمیت جایگاه صنایع غذایی به عنوان یکی از صنایع مهم و پیشران رشد اقتصادی، را به صورت شفاف بیان داشته باشند.

مواد غذایی به یقین موجب توسعه و سرعت گرفتن رشد اقتصادی در کشور می شود. برای تحقق این هدف مهم، رفع موانع سدر راه تولید مواد غذایی و رعایت مقررات مربوطه در این حوزه و حذف قوانین زائد، مخل و دست و پاگیر بهر موری و رقابت پذیری جهانی در این صنعت را افزایش داده و خالق ارزش افزوده و اشتغالزایی بیشتری در این صنعت خواهد شد.

مطابق با گزارش های مرکز آمار ایران، سلازمان توسعه تجارت و گزارش مرکز پژوهش های مجلس، عمده ترین فعالیت های صنعتی در ایران، از نظر ارزش افزوده، در بخش صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی، تولید فلزات اساسی، صنایع تولید مواد غذایی و آشامیدنی، صنایع تولید سایر محصولات کانی غیر فلزی و صنایع تولید زغال کک، پالایشگاه های نفت و سوخت های هسته ای صورت می گیرد. بنابراین توجه به ساختار فعلی و دقت در گزارش های نهادهای مذکور نشان می دهد غیر از صنایع تولید مواد غذایی و آشامیدنی، عمده بخش صنعت در ایران بر صنایع مبتنی بر نفت و گاز و مواد معدنی متمرکز شده است و همچنین مطابق با آمار های مرکز آمار برای کارگاه های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر، سهم صنایع غذایی از کل اشتغال در حوزه صنایع ۱۰ نفر کارکن و بیشتر، ۱۶/۵۱ درصد است که خود به خوبی از اهمیت این بخش در اشتغال زایی یاد می کند.

سهم فعالیت های مختلف از کل ارزش افزوده در کارگاه های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر، صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی، تولید فلزات اساسی و صنایع مواد غذایی و آشامیدنی به ترتیب ۲۶/۷۱، ۱۸/۰۳، ۷۷/۱۰/۱ از کل ارزش افزوده در صنایع ۱۰ نفر کارکن و بیشتر را به خود اختصاص داده اند که سهم بخش کشاورزی در تولید ناخالص داخلی ایران حدود ۱۵ درصد و سهم صنایع غذایی از کل صنعت ایران نزدیک به ۱۶ درصد است.

● **عمده ترین چالش های صنعت غذایی ایران چیست؟**
آمار های گمرک نشان می دهد بیش از ۷۰ کشور دنیا مقصد صادرات صنایع غذایی در ایران بوده اند اما بیشترین حجم صادرات صنعت غذا به دو کشور همسایه عراق و افغانستان صورت

حمایت های بیشتری دارد. اکنون ایران در سال ۱۳۰ هزار تن محصولات کشاورزی تولید می کند و در صورتی که صنایع غذایی در کشور متناسب با تولیدات کشاورزی رشد نداشته باشد، ارزش افزوده ای که در این صنعت است به کلی از دست خواهد رفت. همچنین بر اساس افق ۱۴۰۴ ایران باید میزان تولید محصولات کشاورزی را به ۳۰۰ هزار تن برساند. در صورتی که ایران بتواند به این سطح از تولید دست یابد، باید برای صنایع تبدیلی و غذایی هم سیاست گذاری مناسبی در نظر گرفته شود.

بررسی ها نشان می دهد صنایع غذایی بالاترین سهم را در ایجاد اشتغال در کشور داشته است و پیش بینی ها بر این نکته استوار است که این بخش امکان توسعه اشتغال در اقتصاد کشور را بیش از سایر بخش های صنعتی خواهد داشت. صنایع مواد غذایی به تنهایی ۱۶/۸ درصد از کل اشتغال صنعتی کشور را از آن خود کرده اند. یکی از مهم ترین عواملی که می تواند زمینه توسعه رقابت پذیری صنایع غذایی در ایران را فراهم کند، دسترسی به مواد اولیه با کیفیت و قیمت مناسب است. صنایع تبدیلی و غذایی ایران از این نظر دچار مشکل است.

از آنجا که مواد اولیه این صنعت محصولات فصلی است، در زمان خاص و کوتاهی باید تمامی مقدار مورد نیاز از کشاورزان که تمایلی به فروش قسطی و نسیه ندارند، نقدی خریداری شود و به همین دلیل چرخش سرمایه در این صنعت به زمانی طولانی نیاز دارد. بنابراین یکی از بزرگ ترین مشکلات تولید کنندگان به ویژه در صنایع غذایی حجم کلان سرمایه مورد نیاز است.

● **جایگاه صنعت غذایی ایران را در سند توسعه چشم انداز کشور چگونه ارزیابی می کنید؟**

امنیت غذایی در مرتبه اول، در آمداری حاصل از فروش مواد غذایی و اشتغال زایی در مرتبه دوم موجب شده است تا صنعت غذا یکی از صنایع اصلی، مهم و پیشران رشد اقتصادی در کشور محسوب شود. امنیت غذایی، نگرانی اصلی ۲۰ سال آینده کشور است که در سند توسعه چشم انداز به عنوان یکی از شاخص های کلیدی و یکی از اهداف توسعه ای مطرح شده و از طرف دیگر معضل بیکاری، چالش فعلی و حال حاضر کشور است. این دو نگرانی توأمان باعث می شود سیاستگذاران نگاه ویژه تری به صنایع غذایی در کشور داشته باشند. صنعت غذا جزو صناعی است که هم به لحاظ گستردگی بازار منطقه ای و جهانی، جنبه صادرات و آوری و ایجاد اشتغال دار و هم به جهت گستره مصرف مواد غذایی در داخل به عنوان کالاهای ضروری و نسبتاً ضروری برای تامین امنیت غذایی مهم و با ارزش تلقی می شود. همچنین با توجه به این که در بسیاری از حوزه ها صنعت غذا همپای علم روز دنیا پیشرفت کرده و جزو صناعی است که کمتر وابستگی به خارج دارد و البته در حوزه های بسته بندی و صنایع تکمیلی و تبدیلی و زیرساخت های اساسی

صادراتی همچنان مشکلات پابرجاست، از این رو حمایت کارشناسانه و اصولی از صنعتگران و واحدهای تولیدی

